

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף ס

נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, האם שלמה המלך קידש את הרצפה של העזרה בקדושת המזבח, או לא.

בשלמא לרבי יהודה היינו זכתיב "קידש": לדעת רבי יהודה שהיה חסר מקום לקרבנות על המזבח שבנה שלמה, והוא הוצרך לקדש את הרצפה בקדושת המזבח, מובן מה שכתוב בפסוק "ביום ההוא קידש המלך את תוך החצר". אבל לדעת רבי יוסי שלא היה חסר מקום על המזבח, לא מובן הפסוק. **תירוץ: להעמיד בה מזבח:** שלמה קידש את הרצפה בקדושת העזרה כדי להעמיד בה את המזבח.

בשלמא לרבי יוסי היינו זכתיב "קטן": לדעת רבי יוסי שלא היה חסר מקום על המזבח החדש, והסיבה שלא השתמשו במזבח הישן בגלל שהוא נפסל מלהשתמש בו יותר. מובן הטעם שאומר הפסוק, מדוע שלמה קידש את הרצפה "כי מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטון מהכיל". דהיינו כי הוא נפסל משימוש (והפסוק אומר זאת בלשון נקיה כפי שהתבאר לעיל). אבל לדעת רבי יהודה שהיה חסר מקום גם במזבח החדש ולכן הוצרכו לקדש את הרצפה, לא מובן הטעם שאומר הפסוק שהמזבח הישן היה קטן מהכיל.

תירוץ: הכי קאמר מזבח אבנים שעשה שלמה תחת מזבח הנחשת קטן הוה: כוונת הפסוק לומר שהסיבה ששלמה קידש את הרצפה בקדושת המזבח, בגלל שהמזבח החדש שבנה שלמה במקום מזבח הנחשת, היה קטן מהכיל את הקרבנות.

נחלקו רבי יהודה ורבי יוסי בלימוד הגזירה שוה של רבוע רבוע, האם ללמוד את מזבח הנחשת ממזבח הפנימי או מהמזבח שהתנבא יחזקאל.

שאלה: במאי פליגי? תשובה: מר סבר דנין חוץ מחוץ ואין דנין חוץ מפנים, ומר סבר דנין כלי מכלי ואין דנין כלי מבנין: לדעת רבי יהודה עדיף ללמוד את הגזירה

שווה מהמזבח של יחזקאל כי הוא עוסק במזבח החיצון, וגם מזבח הנחושת של משה הוא מזבח החיצון. ולא ללמוד מהמזבח הפנימי. לדעת רבי יוסי עדיף ללמוד מהמזבח הפנימי כי הוא כלי וגם המזבח הנחשות היה כלי. ולא ללמוד מהמזבח של יחזקאל שבנוי מאבן ואינו כלי.

עכשיו אחנו מגיעים לדברי רבא שהוזכרו בדף הקודם (נט',א)

אמר רבא מודה רבי יהודה בדמים: אמנם רבי יהודה סובר שאת הקרבנות הקטירו על רצפת העזרה, אבל את הדם של הקרבנות חייבים לזרוק על המזבח. והראייה מהברייתא הבאה.

דתניא רבי יהודה אומר כוס אחד וכו': לאחר שגמרו לשחוט את כל הקרבנות פסח בערב פסח. היה הכהן ממלא כוס אחת מהדם שברצפת העזרה שהתערבו בו כל הקרבנות, ושופכו על גבי המזבח. הטעם, שאם נשפך דם של אחד הקרבנות מהמזרק לפני שהספיקו לזרוק אותו על המזבח, הזריקה הזו תכשיר אותו. עד כאן דברי רבי יהודה.

ואי סלקא דעתך: אם רבי יהודה סובר שרצפת העזרה קדושה גם לגבי זריקת הדם, מדוע צריך להרים דם מהרצפה, הרי גם אם נשפך דם מאחד המזרקים על הרצפה התקיימה בכך מצות הקרבן.

דחייה: **ודלמא משום דקסבר שפיכה מכח האדם בעינן:** אין ראייה. כי יתכן ורבי יהודה סובר שצריך לשפוך את הדם על המזבח או הרצפה מכח האדם, וכאן הוא נשפך מאליו. קושיא: **אם כן נשקליה ונשפיק ליה אדוכתיה:** אם כן מדוע הכהן צריך לזרוק את הדם שאסף בכוס על המזבח, הוא יכול לשפוך אותו בחזרה על הרצפה! אלא בהכרח שרבי יהודה מודה בדמים שלא מועיל לזרוק אותם על הרצפה. דחייה: **ודלמא משום דבעינן מצוה מן המובחר:** יתכן ורבי יהודה סובר שמצוה מן המובחר לזרוק את הדם על המזבח. אבל אם נזרק הדם על הרצפה יצא ידי חובתו. ואין הכרח שרבי יהודה מודה בדמים.

*

אמר רבי אלעזר: מזבח שנפגם, אין אוכלים 'בגינו' (= בגללו) שיירים של מנחה. שנאמר במנחה "ואכלוה מצות אצל המזבח" והרי מותר לאוכלו בכל העזרה, אלא הפסוק בא ללמד שאוכלים את המנחה רק כשיש מזבח שלם.

אשכחן שירי מנחה, קדשי קדשים מנלן? מצאנו מקור למנחה. אך מה המקור לקודשי קדשים שאם המזבח נפגם לא אוכלים את בשרם? תשובה - מהמשך הפסוק שם "כי קודש קודשים היא" ללמד שגם הם לא נאכלים כשהמזבח חסר.

קדשים קלים מנלן? אמר אביי אתיא מדרשא דר' יוסי: כדלהלן. הגמרא מביאה את דברי רבי יוסי, ולאחר מכן מבארת אותם, ומתוך הדברים יתבאר המקור לכך שאכילת קודשים קלים טעונה מזבח שלם.

דתניא ר' יוסי אומר: רבי יוסי אומר שלשה דברים בשם שלושה זקנים: כל זקן אמר דבר אחד, ורבי יוסי מביא כאן רק את דברי רבי ישמעאל (והשאר מובא בספרי).

רבי ישמעאל אומר, אולי יעלה אדם בזמן הזה לירושלים ויאכל שם מעשר שני ללא פדיון, למרות שאין בית מקדש? תשובה: ודין הוא שאין לעשות זאת! שהרי מצאנו לגבי בכור שצריך להביאו לירושלים, וכמו כן מצאנו לגבי מעשר שני שצריך להביאו לירושלים. וא"כ עלינו ללמוד מבכור למעשר שני. כשם שבכור נאכל רק כשיש בית מקדש, כך מעשר שני נאכל רק כשיש בית מקדש. (להלן יתבאר מדוע פשוט לרבי ישמעאל הדין של בכור).

ממשיך רבי ישמעאל: **מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח:** אך אולי יש לדחות זאת. שהרי מה לבכור שכן טעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח, כלומר בכור חמור יותר ממעשר שני שהוא טעון מתן דמים ואימורים על המזבח לעומת מעשר שני שלא שייך בזה. ולכן אין לדמות מעשר שני לבכור, ומעשר שני ניתן לאוכלו גם כשאין בית מקדש.

תשובה: **בכורים יוכיחו:** כלומר ביכורים אינם טעונים מתן דמים ואימורים על המזבח, ובכל זאת מותר לאוכלם רק כשיש בית מקדש. וכמו כן מעשר שני מותר לאוכלו רק כשיש בית מקדש.

מה לביכורים שכן טעונין הנחה: אך אולי יש לדחות זאת. שהרי מה לבכורים שכן טעונים הנחה, כלומר ביכורים חמורים יותר ממעשר שני שצריך להניחם בעזרה לפני המזבח, לעומת מעשר שני שלא צריך להניחו. ולכן אין לדמות מעשר שני לביכורים.

תלמוד לומר וכו': כלומר אלא נלמד זאת ממה שנאמר "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשֹׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם מֵעֵשָׂר דְּגַנָּה תִירֶשֶׁף וְיִצְהָרָף וְכִכְרֶת כְּקֶרֶף וְיִצְאֲנָךְ". הפסוק מקיש מעשר לבכור, ללמד שכשם שבכור נאכל רק כשיש בית מקדש כך מעשר שני נאכל רק כשיש בית מקדש. עד כאן הברייתא.

קושיא: וניהדר דינא וניתי במה הצד: מדוע הוצרך רבי ישמעאל לחפש לימוד מפסוק בהיקש? הוא היה יכול ללמוד את מעשר שני מבכור וביכורים ביחד ביבמה הצד'. כלומר אמנם בכור וביכורים בכל אחד מהם יש דבר שאין בחבירו, אבל הצד השווה שבהם שהם צריכים הבאה לירושלים והם נאכלים רק בזמן בית המקדש. והוא הדין למעשר שני שטעון הבאה לירושלים שיאכל רק בזמן בית המקדש! **תירוץ:** משום דאיכא למיפרך, מה להצד השווה שבהן שכן יש בהן צד מזבח: יש פירכא על 'הצד השווה', כי בכור וביכורים טעונים מזבח. בכור טעון הזאה על המזבח, וביכורים הנחה לפני המזבח. מה שאין כן מעשר שני.

שאלה: מאי קסבר? מה סובר רבי ישמעאל בענין קדושת מקום המקדש בחורבנו? האם הוא סובר שקדושה ראשונה של בית המקדש קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא, או לא. דהיינו האם הקדושה שקידשו את בית שני כשבנו אותו נשארת גם בחורבן הבית, או לא. (אמנם לגבי קדושת הארץ סובר רבי ישמעאל שקדושה ראשונה שקידש עזרא את הארץ נשארת גם בגלות, כי אחרת אין מקום להסתפק בענין מעשר שני, שהרי אם אין קדושה לארץ אין קדושה לפירות).

אי קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעת'ל: אם הוא סובר שהקדושה נשארת גם בגלות. והספק שלו האם כשאין בית המקדש, נחשבת ירושלים כ"לפני ה' אלוקיך" האמור בפסוק הנ"ל ויש לאכול את המעשר בירושלים, או לא.

אך אם כן, פשוט שצריך להעלות את המעשר שני לירושלים. ואפילו את הבכור צריך להעלות לירושלים ולהקריבו, והיינו אם יבנו מזבח במקום המקדש, יש להעלותו ולזרוק דמו על המזבח.

ואי קסבר לא קידשה לעתיד לבא: ואם הוא סובר שהקדושה אינה נשארת בזמן החורבן. והספק שלו האם בכל אופן נחשבת ירושלים כ"לפני ה' אלוקיך" או לא.

אם כן מדוע פשוט לו שבכור אינו נאכל? והרי עדיין יש להסתפק במקרה דומה למעשר שני. והיינו אם שחטו את הבכור והקריבו את אימוריו לפני שחרב הבית, ומיד אחר כך חרב הבית, ועכשיו כדי לאכול את הבשר של הבכור צריך שתהיה קדושה בירושלים (ואין צורך בקדושת מקום המקדש). ויש להסתפק האם ירושלים נחשבת "לפני ה' אלוקיך" או לא.

רבינא מתרץ: באמת הוא סובר 'לא קידשה לעתיד לבוא', ומדובר בבכור שנזרק דמו קודם חורבן הבית וחרב הבית ועדיין בשרו קיים, וכנ"ל, והיה מקום להסתפק האם ירושלים נחשבת כ"לפני ה' אלוקיך" כנ"ל.

אבל יש היקש מהדם של הבכור לבשר שלו, כפי שנאמר "ואת דמם תזרוק ואת חלבם תקטיר ובשרם יהיה לך". ללמד שבשעה שאתה ראוי לזרוק את הדם אתה אוכל את הבשר, ולא לאחר החורבן שאתה כבר לא ראוי לזרוק את הדם ולכן גם אתה לא ראוי לאכול את הבשר.

ומשום כך היה פשוט לרבי ישמעאל שבכור לא נאכל בזמן הזה. ולאחר מכן הוא למד את מעשר מבכור בהיקש (כנ"ל), שגם מעשר לא נאכל בזמן הזה.

קושיא: וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש? והרי יש לנו כלל בקודשים שדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש.

תירוץ: מעשר דגן חולין הוא: ה'מעשר שני' שלומד מבכור, אינו קודשים אלא חולין. ולכן אין כאן את הכלל הנ"ל.

קושיא: הניחא למ"ד בתר למד אזלינן אלא למ"ד בתר מלמד אזלינן מאי איכא למימר? נחלקו הדעות האם הכלל הזה הולך על הדבר הלומד או על הדבר המלמד. למ"ד שהולכים אחר הדבר הלומד ניחא. שמכיון שהמעשר שני הוא הלומד והוא חולין, אין את הכלל הזה שהיקש לא יכול לחזור וללמד בהיקש. אבל למ"ד

שהולכים אחר המלמד והוא הבכור שהוא קודשים, אי אפשר שהוא יחזור וילמד על מעשר שני למרות שהוא חולין.

תירוץ: דם ובשר חדא מילתא היא: אין כאן כלל היקש מהיקש, אלא רק היקש אחד. כי הלימוד מדם של בכור לבשר של בכור אינו נחשב ל'היקש', משום ששניהם חלקים של אותו קרבן (ויש כאן רק הרחבה של הדין מדם לבשר).